

УДК 167

DOI: 10.31548/hspedagog2021.01.094

МЕТОДИКА ДИСЕРТАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ В ФІЛОСОФСЬКИХ НАУКАХ: СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ

КУЛЬТЕНКО В. П., кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії та міжнародної комунікації

ORCID 0000 0002 4313 8494

Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: kultenko@ukr.net

Анотація. Опанування методики дисертаційного дослідження є важливою та необхідною складовою здобуття третього науково-освітнього рівня. Ці навички необхідні сучасним аспірантам для успішного написання й захисту дисертаційної роботи, для розуміння особливостей сучасних процесів наукових досліджень в галузі гуманітарних/філософських наук та правил організації наукової діяльності. Опанування методикою сучасного наукового дослідження орієнтує молодих науковців на продукування нових ідей та виконання оригінальних досліджень, досягнення високих наукових результатів та створення нових знань. Розуміння методики забезпечує формування у здобувачів / аспірантів цілісного уявлення про науково-дослідний процес, про логіку його побудови, формує здатність виконувати дослідження на засадах академічної доброчесності та критичного мислення, продукувати нові ідеї, формулювати і перевіряти наукові гіпотези, а також успішно апробувати та оприлюднювати результати наукових досліджень та кваліфіковано презентувати й захищати результати дисертаційної роботи.

Ключові слова: методика, дисертаційне дослідження, аспіранти, освіта, наука.

Актуальність. Важливим завданням освітньо-наукового процесу третього рівня (аспірантура) є розвиток у аспірантів творчого критичного та самостійного мислення, який дозволяє вийти за межі наперед заданих схем та мисленнєвих структур. Це важливо з точки зору можливості користуватись власним розумом (за І. Кантом). На практиці це означає вміння робити сміливі наукові висновки, переходити від загально відомого знання до новацій та відкриттів, збагачувати вітчизняну та світову науку новими знаннями.

Мета. В Україні освіта сучасних студентів / аспірантів як майбутніх фахівців передбачає необхідність зростання їхнього загальнокультурного рівня, підвищення конкурентності української наукової молоді у світі. Тому освіта має відповідати міжнародним нормам

щодо основних фахових та загальнонаукових компетенцій. Складовою освіти третього освітньо-наукового рівня є оволодіння методикою наукового дослідження, розуміння її сучасних особливостей та вміння використовувати набуті знання у власній роботі, в процесі наукової та соціальної комунікації. За великим рахунком це означає здатність перетворювати знання на соціальний капітал.

Методи. Методика наукового дослідження базується на цілісному розумінні науки як особливого масиву знання та спеціально організованого пізнавального процесу, що обумовлюється як суто науковими, так і соціальними потребами й чинниками. Оволодіння методикою є необхідною умовою успішної освітньо-наукової діяльності аспірантів. В результаті формується цілісне уявлення про

науково-дослідний процес, про логіку його побудови, набувається здатність виконувати дослідження на засадах академічної доброчесності та критичного мислення, продукувати нові ідеї, формулювати і перевіряти наукові гіпотези, а також оприлюднювати наукові дослідження у провідних наукових виданнях, на конференціях, наукових семінарах та кваліфіковано презентувати результати роботи.

Результати. Становлення молодих науковців передбачає формування у них ряду загальних та фахових компетентностей. Як то: вміння виявляти, ставити та вирішувати наукові та педагогічні проблеми; планувати та управляти часом; розробляти проекти та управляти ними; вміння використовувати інформаційні та комунікаційні технології у науковій та педагогічній діяльності; оформлювати та публічно презентувати результати наукових досліджень, професійно вести наукову дискусію; вміння відшукувати, обробляти та аналізувати інформацію, подану в різних наукових джерелах та формувати власну дослідницьку позицію; здатність досягати наукових результатів, які створюють нові знання і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях; доказово й обґрунтовано викладати результати досліджень, оцінювати та забезпечувати їхню якість; застосовувати наукову методологію й релевантний дослідницький інструментарій; розуміти їхні евристичні можливості та межі; вміння вести науково-дослідницьку діяльність індивідуально та в науково-дослідних групах; здатність дотримуватись наукової етики, правил академічної доброчесності в дослідженнях та в науково-педагогічній діяльності. Методика наукового дослідження передбачає послідовне та поетапне

опанування перелічених здібностей та вмінь. Зокрема:

1. Загальна методика наукової творчості. На цьому етапі забезпечується знання методів наукових досліджень, вміння їх використовувати та відбирати найбільш плідні, працювати з різними джерелами інформації; аналізувати, вишукувати, обробляти, та систематизувати отриману інформацію, аналізувати функції різних методів та розуміти особливості застосування методик.

2. Особливості наукової мови: понятійно-категоріальний апарат, усна та письмова мова науки; теорія наукової аргументації. В межах етапу набувається вміння працювати з сучасними бібліографічними і реферативними базами даних, наукометричними платформами; аналізувати та розрізняти мову науки та ненауки; налагоджувати наукову взаємодію з іншими дослідниками та толерантно ставитись до інакомислення; застосовувати теорію наукової аргументації в публічних виступах, наукових дискусіях, полеміці тощо.

3. Стратегія і тактика наукового дослідження. Етап формує навички планування як регламентації послідовності роботи дослідника. Навички, здобуті на даному етапі, допомагають аспірантам при виборі теми дослідження враховувати особливості класичних та сучасних стратегій наукової творчості. Забезпечується вміння планувати та управляти часом у процесі підготовки дисертаційного дослідження та педагогічній діяльності, оптимізувати затрати власних сил та часу, оцінювати актуальність теми, мети, завдань дослідження.

4. Пошук, накопичення та обробка наукової інформації: первинна, вторинна інформація; проблема достовірності інформації. Етап забезпечує знання шляхів

бібліографічного пошуку першоджерел, вміння працювати з сучасними бібліографічними і реферативними базами даних, наукометричними платформами; аналізувати відповідність першоджерел темі дисертації, розрізняти та розуміти критерії достовірності інформації.

5. Структура дисертаційного дослідження. Етап забезпечує розуміння особливостей побудови дисертаційної роботи, зв'язок структури із змістом та використовуваними методами. Розкриває можливості структури для вирішення дисертаційних завдань, обґрунтування результатів досліджень та критичної оцінки якості своєї роботи.

6. Зміст дисертаційної роботи. Етап передбачає усвідомлення вимог до змісту дисертаційного дослідження, зв'язку між назвою, планом, метою, завданнями, положеннями новизни та висновками дисертації. Здобувається вміння обґрунтовано у письмовій та усній формі викладати завдання й результати наукових досліджень та критично оцінювати якість своєї роботи, розуміти та розрізняти критерії новизни дослідження.

7. Оформлення дисертаційного дослідження. Етап забезпечує знання вимог до оформлення дисертації, коректного формулювання мети, задач, об'єкту та предмету дослідження; зв'язку між окремими розділами; організації самоперевірки відповідності матеріалів дисертаційного дослідження встановленими вимогам.

8. Робота над написанням наукових статей, доповідей, монографій. На етапі досягається знання основних вимог до наукової творчості та доброчесності; вміння організовувати творчу діяльність, роботу над статтями та доповідями; виконувати оригінальні і придатні для опублікування дослідження у галузі

філософської та суміжних з нею наук; розуміти особливості різних видів наукових робіт; правила цитування; розрізняти стандарти та вимоги науковості; брати участь та відстоювати власну позицію у наукових дискусіях.

9. Підготовка дисертаційного дослідження до захисту. Етап забезпечує знання вимог щодо подання дисертації до захисту; допомагає аналізувати якість апробації результатів; розуміти завдання на етапі підготовки до захисту; розуміти наукову етику та правила академічної доброчесності; їхню роль у науковій діяльності та загальній перспективі розвитку науки й соціуму.

10. Процедура захисту дисертаційного дослідження. На етапі роз'яснюються основні складові процедури захисту; набувається вміння публічно представляти, захищати результати наукового дослідження, обговорювати їх і дискутувати з науково-професійною спільнотою; налагоджувати наукову взаємодію з дослідниками. Формується вміння використовувати сучасні засоби візуальної презентації результатів дослідження; аналізувати мову жестів та її значення для успішного захисту; тренуються навички участі у критичному діалозі та вміння зацікавлювати результатами дослідження.

11. Моніторинг наукових праць. Глобальна індексація наукових публікацій. Наукометричні показники діяльності вченого. Етап дозволяє опанувати навички роботи з основними наукометричними базами сучасного наукового простору; використовувати новітні інформаційні та комунікаційні технології у науковій та педагогічній діяльності; аналізувати зв'язок між науковою активністю та статусом науковця; розуміти формотворчі чинники наукометричних

показників діяльності вченого; правила наукової співпраці.

12. Глобальна наукова мережа та міжнародне наукове співробітництво: програми наукових досліджень, рамкові угоди, наукові проекти, дослідження, гранти та конкурси. Етап забезпечує знання сучасних можливостей міжнародного наукового співробітництва; вміння розробляти та реалізовувати наукові проекти і програми в галузі гуманітарної науки та соціальної політики; створювати міжнародні грантові проекти; розуміти логіку розгортання міжнародної наукової мобільності й застосовувати набуті знання для підвищення власного наукового статусу.

Висновки і перспективи. В сучасному глобальному світі істотно змінюються акценти в системі освітньо-наукової діяльності. Вона має бути зорієнтована щонайперше на формування інтелектуальної активності та відповідальності молодих спеціалістів. Сучасний світ потребує науковців з інноваційним критичним мисленням, здатних до самоосвіти та розвитку протягом

усього життя, до творчого осмислення та застосування набутих знань.

Список використаних джерел

1. Культенко В. П., Радівільська О. О. Особливості методології наукового пізнання. *Гілея: науковий вісник*. 2020. Випуск 152. С. 188–190.

2. Культенко В. П. Методологія сучасного пізнання в гуманітарних науках. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Соціокомунікативний простір України: історія та сьогодення»* 20–21 лютого 2020 р. Київ: НУБіП України, 2020.

References

1. Kulenko V. P., Radovilska O. O. *Osoblyvosti metodolohii naukovoho piznannia. Hileia: naukovyi visnyk*. 2020. Vypusk 152. S. 188–190.

2. Kulenko V. P. *Metodolohiia suchasnoho piznannia v humanitarnykh naukakh. Materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Sotsiokomunikatyvnyi prostir Ukrainy: istoriia ta sohodennia»* 20–21 liutoho 2020 r. K.: NUBiP Ukrainy, 2020.

METHODS OF DISSERTATION RESEARCH IN PHILOSOPHICAL SCIENCES: MODERN PROBLEMS AND FEATURES

Kulenko V. P.

Abstract. *Mastering the methodology of dissertation research is an important and necessary component of obtaining the third scientific and educational level. These skills are necessary for modern graduate students to successfully write and defend a dissertation. Mastering the methods involves understanding the features of modern research processes in the humanities / philosophical sciences, knowledge of methodology and rules of organization of scientific activity. Mastering the methods of modern scientific research orients young scientists / graduate students to produce new ideas and perform original research, to achieve high scientific results and create new knowledge in the field. Understanding the methodology of scientific research provides the formation of applicants' holistic view of the research process, logic of its construction; forms the ability to conduct research on the basis of academic integrity and critical thinking; generate new idea; formulate and test scientific hypotheses, as well as to publish the results of scientific research in leading scientific journals, conference and seminar proceedings, and to present and defend the results of the dissertation in a qualified manner.*

Key words: *methods, dissertation research, postgraduate students, education, science.*